

LITERATURA

- BOROWIEC L., TARNAWSKI D. 1983. Klucze do oznaczania owadów Polski. Część XIX. Chrząszcze – *Coleoptera*. Z 83 Wachlarzykowate – *Rhipiporidae*. PWN, Warszawa-Wrocław.
- KUBISZ. D., KUŚKA A., PAWŁOWSKI J. 1998. Czerwona lista chrząszczy (*Coleoptera*) Górnego Śląska. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Raporty Opinii, T. 3: 8-68.
- WINKLER J. R. 1977. Mały atlas chrząszczy. PWRiL, Warszawa.

Summary

This was the first recording of *Metoeus paradoxus* in that part of Poland. Until now it was observed in Masuria, Silesia, the Sudetes, and the Beskids. The species was listed in "The Red List of Beetles for Upper Silesia".

Sławomir Zieliński, Dawid Graczyk

**NOWE STANOWISKA OBWĘŻYNA LŚNIĄCEGO
STENOSTOLA DUBIA (LAICH.) (COLEOPTERA: CERAMBYCIDAE)
NA PÓŁNOCY POLSKI I POTRZEBA ICH OCHRONY**

**New sites of the longhorn beetle *Stenostola dubia* (LAICH.)
(*Coleoptera: Cerambycidae*)
in northern Poland and the need to protect them**

Obwężyn lśniący *Stenostola dubia* (Laich.) to niewielki (długość ciała od 9 do 14 mm), ciemno ubarwiony chrząszcz z rodziny kózkowatych *Cerambycidae*. Pokrywy tego owada są ciemnoniebieskie lub zielone, wyraźnie metalicznie błyszczące i o grubym punktowaniu, co odróżnia go od pokrewnego gatunku występującego w Polsce – *S. ferrea* (Schränk.), którego pokrywy są szarooliwiane, z lekkim niebieskawym połyskiem metalicznym i drobno punktowane (Starzyk 1976). Larwy obu gatunków wykazują duże morfologiczne podobieństwo. Jednak dokładna analiza pewnych cech, a zwłaszcza ułożenia kolców i ziarenek na segmentach tułowiowych pozwala na ich poprawne oznaczenie (por. Dominik i Starzyk 2004).

Zarówno *S. Dubia*, jak i *S. ferrea* prowadzą rozwój larwalny w drewnie różnych gatunków drzew i krzewów liściastych. Analiza ich żerowisk, charakterystycznych dla rodzaju (por. Starzyk 1976), nie pozwala na pewną determinację gatunku. Jako preferowane rośliny żywicielskie larw *S. dubia* wymienia się różne gatunki dębów (Dominik i Starzyk 1998) i lip (Heyrovsky 1955).

Pod względem zoogeograficznym *S. dubia* reprezentuje element górsko-podgórski, definiowany jako występujący w Karpatach, Sudetach (czasem i w Alpach oraz na Kaukazie), wnikaający na różną odległość na tereny niżowe (Gutowski 1995). Znane stanowiska opisywanego gatun-

ku koncentrują się w środkowej i północnej Europie (skrajne – północna Norwegia, Karpaty Wschodnie, środkowe Włochy, Pireneje) (por. Bense 1995) oraz na Kaukazie i Zakaukaziu. W Polsce odnotowano występowanie *S. dubia* na pogórzach i w górach w południowej części kraju na licznych stanowiskach. Dotychczasowe incydentalne obserwacje z obszarów pojeziernych lub nizinnych mają bądź to charakter historyczny: Mętno na Pojezierzu Myśluborskim (Reineck 1919), Góra na Nizinie Południowowielkopolskiej (Gerhardt 1910), bądź to zostały zanegowane: Mazowsze (przez Burakowskiego i Nowakowskiego 1981), bądź też podane zostały z oznaczeniem do rodzaju *Stenostola* Muls. w oparciu o analizę żerowisk: Lasy Mirachowskie na Pojezierzu Kaszubskim (dąb, jabłoń domowa, jabłoń dzika, lipa drobnolistna, róża dzika, wiąz górski, wierzba iwa) (Zieliński 2004), bądź też o determinację larw i żerowisk: Drawieński Park Narodowy (Zieliński 2001).

W ostatnich latach odnotowano występowanie *S. dubia* na dwóch nowych stanowiskach w północnej Polsce. Dane tych obserwacji są następujące:

- Okolice gdyńskiej dzielnicy Witomino, Trójmiejski Park Krajobrazowy, śródlęśny kompleks łąk, muraw, pastwisk, mokradeł i zarastającego sadu opuszczonej osady na polanie Krykulec w dolinie rzeki Kaczej (UTM-CF34), teren ten od zachodu graniczy z obwodnicą trójmiejską; projektowany użytek ekologiczny; z pobranych (D.Graczyk) w dniu 7.03.2001 roku do hodowli laboratoryjnej fragmentów gałęzi jabłoni domowej *Malus domestica* Borb. po kilkunastu dniach wylęgło się imago *S. dubia*.
- Okolice osady Czarnówka (UTM-FF01), Park Krajobrazowy Puszczy Rominckiej, ziołorośla zarastające opuszczony przydrożny sad, 5.07.2004 roku; zaobserwowano (S. Zieliński) jednego osobnika *S. dubia* siedzącego na liściu podagrycznika *Aegopodium podagraria* L.

Ekzemplarze dowodowe imagines znajdują się w zbiorach jednego z autorów (S. Zieliński).

Przedstawione tu informacje poszerzają wiedzę o rozszedzeniu *S. dubia* na terenie Polski. Wśród zagadnień do rozstrzygnięcia pozostaje pytanie, na ile pewne obszary na północy naszego kraju predysponowane są pod względem różnych czynników (mezoklimat, charakter roślinności, ukształtowanie terenu, inne) do zapewnienia korzystnych warunków dla występowania gatunków owadów o podgórsko-górskim typie rozszedzenia. Większość obszarów północnej i środkowej Polski jest bardzo słabo entomologicznie zbadana. Potwierdza to m.in. fakt, że wrywkowe badania i obserwacje kózek tych terenów skutkują na bieżąco cennymi faunistycznymi informacjami.

Osobną kwestią pozostaje utrzymanie warunków dla funkcjonowania populacji *S. dubia*, zwłaszcza na stanowisku pod Trójmiastem, gdzie jego egzystencja wydaje się być zagrożona. Już w 2001 roku, istniejące wtedy Pomorskie Koło Terenowe Lubuskiego Klubu Przyrodników wystąpiło do Nadleśnictwa Gdańsk (pismo do wiadomości Zarządu Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego w Gdańsku) z propozycją utworzenia na polanie Krykulec użytku ekologicznego. Zasympozowano zmianę sposobu użytkowania nasadzenia świerków w pododdziale 216g leśnictwa Witomino i przekwalifikowanie młodnika chojniałów świerkowych na plantację choinkową, z rygiem jej jak najszybszego usunięcia i nie ponawiania nasadzeń w latach przyszłych. Głównym argumentem było to, że pozostawienie wspomnianego młodnika doprowadzi z upływem lat do istotnych zmian fizjonomii, termiki i wilgotności tego obszaru oraz terenów przyległych, co spowoduje zanik wielu cennych gatunków związanych swą ekologią z drzewami owocowymi, w tym regres populacji *S. dubia*. Jak dotąd nie stwierdzono tutaj żerowania larw tego oligofagicznego gatunku kózek na innych niż jabłoni rodzajach drzew liściastych. Nadleśnictwo Gdańsk zadekla-

rowało poparcie dla utworzenia na polanie Krykulec użytku ekologicznego. Stwierdziło ponadto, że proponowana przez przyrodników zmiana użytkowania gruntu leśnego wymaga zmiany w planie urządzania lasu. Obecny stan (na dzień 24.02.2006) omawianego obszaru wskazuje, że do takiej zmiany nie doszło. W kilkunastoletnim już młodniku świerkowym prowadzone są czynności (tzw. czyszczenia późne) z zakresu standardowej gospodarki leśnej.

Koledze Doc. dr. hab. Jerzemu M. Gutowskiemu z Zakładu Lasów Naturalnych Instytutu Badawczego Leśnictwa w Białowieży dziękujemy za potwierdzenie poprawności oznaczeń osobników *S. dubia*. Koleżance Magdzie Marzec z Zarządu Parku Krajobrazowego Puszczy Rominckiej i Jej Mężowi Zbyszkowi z Nadleśnictwa Gołdap składamy podziękowania za pomoc w badaniach. Anonimowemu Recenzentowi tej notatki dziękujemy za twórcze i inne uwagi.

LITERATURA

- BENSE U. 1995. Bockkäfer: illustrierter Schlüssel zu den Cerambyciden und Vesperiden Europas = Longhorn beetles. Weikersheim, Margraf Verlag.
- BURAKOWSKI B., NOWAKOWSKI E. 1981. Longicorns (*Coleoptera, Cerambycidae*) of Warsaw and Mazovia. *Memorabilia Zool.*, 34: 199-218.
- DOMINIK J., STARZYK J. R. 1998. Atlas owadów uszkadzających drewno. Multico Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
- DOMINIK J., STARZYK J. R. 2004. Owady uszkadzające drewno. PWRiL, Warszawa.
- GERHARDT J. 1910. Verzeichnis der Käfer Schlesiens preussischen und österreichischen Anteils, geordnet nach dem "Catalogus Coleopterorum Europae" vom Jahre 1906. Berlin.
- GUTOWSKI J. M. 1995. Kózkowate (*Coleoptera: Cerambycidae*) wschodniej części Polski. *Prace Inst. Bad. Leśn.* 811: 190-217.
- HEYROVSKÝ L. 1955. Fauna ČSR. Tesaříkoviti - *Cerambycidae*. Čes. Ak. Véd, Praha.
- REINECK G. 1919. Die Insekten der Mark Brandenburg. 2. *Coleoptera, Cerambycidae*. „Dtsch. Ent. Z.” Beiheft.
- STARZYK J. R. 1976. Obwężyn – *Stenostola dubia* (LAICH.) (*Col., Cerambycidae*) – w Polsce, jego morfologia i biologia. *Fol. Forest. Pol. Ser. A*, 22: 197-209.
- ZIELIŃSKI S. 2001. Wstępna analiza fauny kózkowatych (*Coleoptera: Cerambycidae*) Drawieńskiego Parku Narodowego. *Przegl. Przyr.* 1-2: 39-60.
- ZIELIŃSKI S. 2004. Kózkowate (*Coleoptera: Cerambycidae*) Lasów Mirachowskich na Pojezierzu Kaszubskim. *Rocz. Nauk. Pol. Tow. Ochr. Przyr.* „Salamandra” 8: 49-104.

Summary

In the recent years *S. dubia* was recorded at two new locations in northern Poland. The observation data are as follows: 1) in the Witomino district of Gdynia, the Trójmiejski Landscape Park, mid-wood area of meadows, swards, pastures, marshes and overgrown orchard in abandoned settlement on Krykulec clearing in the valley of River Kacza; 2) vicinity of Czarnówka settlement, Puszcza Romincka Landscape Park, the phytoherbs overgrowing a roadside orchard – a single individual sitting on a leaf of bishop's goutweed *Aegopodium podagraria* L.